УДК 355.233:81’243
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.44.1.12

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

COGNITIVE AND COMMUNICATIVE MECHANISMS OF FORMING PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF MILITARY PERSONNEL

Бужикова Т.О.,
orcid.org/0000-0002-8117-965X
викладач кафедри іноземних мов
Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут

У статті розглянуто особливості когнітивно-комунікативних механізмів формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності військовослужбовців у контексті сучасних вимог військової освіти та професійної діяльності. Виявлено нормативно-правові засади іншомовної підготовки військових кадрів, зокрема інституціоналізацію володіння англійською мовою як складової професійної придатності особового складу. Обґрунтовано положення про функціональний характер іншомовної компетентності, що передбачає здатність ефективно використовувати іноземну мову в службовій комунікації, багатонаціональній взаємодії та умовах обмеженого часу. Проаналізовано методичні інструменти формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності, серед яких визначальне місце посідають аналіз автентичних військово-фахових текстів і моделювання службових ситуацій. Акцентовано увагу на необхідності узгодження навчальних завдань із когнітивними процесами опрацювання інформації, що забезпечує глибше засвоєння професійного змісту та стійкість іншомовних навичок. Підкреслено значення когнітивно-комунікативного підходу в умовах інтеграції України до стандартів НАТО та забезпечення взаємосумісності підрозділів Збройних Сил України з міжнародними партнерами. Констатовано роль внутрішньої мотивації та активізації навчально-пізнавальної діяльності як чинників підвищення ефективності іншомовної підготовки військовослужбовців. Визначено доцільність поєднання методичних засобів із кадровим менеджментом для формування цілісної системи професійно орієнтованої іншомовної компетентності та утримання підготовлених кадрів. Зауважено, що якість іншомовної підготовки зумовлюється комплексністю організаційної системи військової освіти та наявністю чітко структурованої навчально-методичної бази. Окреслено професійну іншомовну компетентність офіцера як інтегративну властивість особистості, що забезпечує готовність до міжнародної військової співпраці та виконання службово-бойових завдань.

Ключові слова: професійно орієнтована іншомовна компетентність, когнітивно-комунікативний підхід, іншомовна підготовка військовослужбовців, військова освіта, професійна комунікація, англійська мова, нормативно-правове забезпечення, міжкультурна взаємодія.

The article examines the features of cognitive and communicative mechanisms in the formation of professionally oriented foreign language competence of military personnel in the context of contemporary requirements of military education and professional activity. The regulatory and legal foundations of foreign language training for military personnel are identified, in particular the institutionalization of English language proficiency as a component of the professional suitability of service members. The functional nature of foreign language competence is substantiated, which presupposes the ability to effectively use a foreign language in official communication, multinational interaction, and time-constrained conditions. Methodological tools for the formation of professionally oriented foreign language competence are analyzed, among which the analysis of authentic military professional texts and the modeling of service-related situations occupy a decisive place. Emphasis is placed on the need to align learning tasks with cognitive information-processing processes, which ensures deeper acquisition of professional content and the sustainability of foreign language skills. The significance of the cognitive and communicative approach is highlighted in the context of Ukraine’s integration into NATO standards and ensuring the interoperability of the Armed Forces of Ukraine with international partners. The role of intrinsic motivation and the activation of learning and cognitive activity as factors in enhancing the effectiveness of foreign language training of military personnel is established. The expediency of combining methodological tools with personnel management to form a holistic system of professionally oriented foreign language competence and to retain trained personnel is determined. It is noted that the quality of foreign language training is conditioned by the complexity of the organizational system of military education and the availability of a clearly structured educational and methodological framework. The professional foreign language competence of an officer is outlined as an integrative personal attribute that ensures readiness for international military cooperation and the performance of service and combat tasks.

Key words: professionally oriented foreign language competence, cognitive and communicative approach, foreign language training of military personnel, military education, professional communication, English language, regulatory and legal framework, intercultural interaction.

Постановка проблеми. Розвиток військово-професійної підготовки об’єктивно зумовлює посилення вимог до рівня фахової готовності військовослужбовців, важливою складовою якої є професійно орієнтована іншомовна компетентність. У цьому контексті вивчення іноземної мови

постає необхідним чинником забезпечення ефективної професійної діяльності та службової взаємодії. Відтак, актуальність порушеної проблеми визначається потребою наукового обґрунтування підходів до цілеспрямованого формування іншомовної компетентності в системі військової освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення наукової літератури з досліджуваної теми засвідчує сталий інтерес учених до проблеми формування іншомовної компетентності військових фахівців у контексті професійної підготовки. Зокрема, Величко О. обґрунтовує управлінські вимоги до змісту іншомовної компетентності військових фахівців [1]. Натомість Савка І. та Нанівська Л. розглядають інтеграційний підхід до іншомовної професійної підготовки майбутніх офіцерів інженерних військ [2]. Водночас Канова Л. та Тарасенко С. визначають іншомовну компетентність як важливий компонент професіограми офіцера Збройних Сил України (далі ЗСУ) [3]. Своєю чергою, Мірненко В., Ноздрачов О., Семененко Л. та Кострач В. здійснюють аналіз організації іншомовної підготовки у вищих військових навчальних закладах [4]. Поряд з тим, Марушкевич А. зосереджує увагу на формуванні іншомовної комунікативної компетентності курсантів немовних спеціальностей, обґрунтовуючи педагогічні умови її розвитку в закладах вищої військової освіти [5].

Проведений аналіз засвідчує комплексний характер підходів до вивчення зазначеної проблематики.

Метою статті є аналіз когнітивно-комунікативних механізмів формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нормативно-правова основа формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності військовослужбовців чітко окреслюється у чинному законодавстві України. Так, у статті 3 «Особи, які зобов'язані володіти англійською мовою» Закону України «Про застосування англійської мови в Україні» [6] визначено вимогу щодо обов'язкового володіння англійською мовою для осіб, які претендують на зайняття окремих посад, серед яких виокремлено військовослужбовців офіцерського, сержантського та старшинського складу, що проходять військову службу за контрактом. Відповідний перелік посад затверджується Кабінетом Міністрів України. З огляду на зазначене, законодавець інституціоналізує іншомовну підготовку як складову професійної придатності військових кадрів.

У цьому контексті прикметно, що законодавчо закріплена вимога імпліцитно передбачає здатність до функціонального використання англійської мови у професійно значущих ситуаціях. Мається на увазі, зокрема, опрацювання спеціалізованої документації, участь у службовій комунікації, взаємодію в багатонаціональному середовищі, а також прийняття рішень в умовах обмеженого часу. Відтак, іншомовна компетентність постає як когнітивно зумовлений і комунікативно спрямований феномен, що інтегрує мовні знання, професійні смисли та стратегії мовленнєвої поведінки.

Доречно зауважити, що реалізація зазначених вимог потребує цілеспрямованого методичного забезпечення процесу навчання. З огляду на це, ефективними виявляються такі інструменти формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності, як аналіз автентичних військово-фахових текстів, моделювання службових комунікативних ситуацій, виконання когнітивно складних завдань на інтерпретацію та узагальнення інформації, а також проблемно-комунікативні вправи, спрямовані на ухвалення рішень іноземною мовою.

Водночас суттєвого значення набуває узгодження навчальних завдань із когнітивними процесами опрацювання інформації. Зокрема, доцільним є використання вправ на концептуалізацію військових понять, формування термінологічних мереж, порівняльний аналіз команд і наказів різними мовами, що сприяє глибшому засвоєнню професійного змісту та підвищує стійкість іншомовних навичок.

Крім того, слід звернути увагу на Дорожню карту вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021–2025 роки) [7], яка підкреслює, що інтеграція України до Програми НАТО з розширених можливостей висуває вимогу забезпечення належної взаємосумісності підрозділів ЗСУ з підрозділами держав-членів НАТО. У зв'язку з цим постає необхідність удосконалення сталої системи мовної підготовки, яка забезпечує відповідний рівень засвоєння іноземної мови особовим складом, зокрема англійської, як одним із важливих чинників професійної взаємодії та оперативної ефективності. Принагідно слід зазначити, що ефективність зазначеного процесу зумовлюється когнітивно-комунікативними механізмами засвоєння мови, що передбачають активне залучення мислення, професійного досвіду та мовних стратегій.

Доречно відзначити, що для підвищення ефективності мовної підготовки особовий склад має демонструвати стійку позитивну внутрішню мотивацію до вивчення іноземних мов. Це досягається через активізацію навчально-пізнавальної діяльності, що включає поєднання різних напрямів освітньої діяльності для досягнення інтегрованого результату, застосування різноманітних форм, методів та засобів навчання, а також постійний інтерактивний зворотний зв'язок усіх учасників освітнього процесу [7]. У структурі когнітивно-комунікативного методу прикметно використовувати вправи на переклад професійних термінів, моделювання службових нарад англійською мовою, виконання завдань на синтез та узагальнення інформації з автентичних військових джерел, що стимулює розвиток професійного мислення і мовленнєвої гнучкості.

Поєднання методичних інструментів із кадровим менеджментом має доречне значення для формування цілісної системи професійно орієнтованої іншомовної компетентності. Зокрема, слід передбачати ефективний механізм просування підготовлених у мовному відношенні кадрів та їх утримання на службі протягом необхідного часу [7]. Наприклад, під час практичних занять доцільно застосовувати кейс-методи, рольові ігри, аналіз автентичних наказів та інструкцій англійською мовою, що дозволяє інтегрувати мовні навички з професійними функціями та розвивати комунікативні стратегії прийняття рішень.

Особливо важливим є те, що ефективність мовної підготовки у ЗСУ визначається комплексністю організаційної системи військової освіти, яка включає заклади, що реалізують військову освіту відповідно до національного законодавства, європейських стандартів та стандартів НАТО. Специфіка підготовки військових фахівців проявляється у формуванні готовності служити країні та народу, що пов'язано з високими ризиками для здоров'я та життя, а також із залученням до службової, службово-бойової та бойової діяльності. Принагідно зазначимо, що нерозривна єдність виховання і навчання у військовому середовищі створює сприятливі умови для інтеграції когнітивно-комунікативних механізмів у процес формування іншомовної компетентності, що дозволяє підвищити професійну ефективність військовослужбовців.

Подекуди прикладом вправи для формування такої компетентності може слугувати розбір бойового наказу англійською мовою з наступним моделюванням службової ситуації, у якій курсанти мають застосувати отриману інформацію для прийняття тактичного рішення.

Поряд з тим, у нормативно окресленій системі військової освіти важливим чинником забезпечення якості освітнього процесу виступає чітко структурована навчально-методична база. Так, у Наказі Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти» [8] визначено, що підготовка та проведення навчальних занять на кафедрах і в циклових комісіях ґрунтується на розробленні комплексу навчально-методичних матеріалів з кожної навчальної дисципліни. До такого комплексу віднесено лекційний фонд (за умови відсутності підручника або навчального посібника), методичні розробки для практичних, групових і лабораторних занять, сценарії групових вправ, плани семінарських занять, тренувань, навчань, факультативів та ігор, а також методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів освіти, виконання індивідуальних завдань і проведення підсумкової атестації, що забезпечує реалізацію освітнього процесу в очній, заочній і дистанційній формах.

Разом із тим зазначений нормативний припис створює передумови для цілеспрямованого методичного конструювання іншомовної підготовки, у системі якої навчально-методичні матеріали виконують інформаційно-репродуктивну та когнітивно-формувальну функції. При цьому саме через зміст практичних і групових занять актуалізуються механізми осмислення професійного досвіду засобами іноземної мови, що дозволяє поєднати мовну діяльність із реальними завданнями військової служби.

У цьому зв'язку доцільним є включення до структури практичних занять аналітично орієнтованих завдань з англійської мови, спрямованих на формування здатності інтерпретувати професійно значущу інформацію. Наприклад, здобувачам освіти пропонується завдання з аналізу короткого службового повідомлення англійською мовою з подальшим поясненням його функціонального призначення та раціональності викладу. Пояснення до виконання такого завдання акцентує увагу на виокремленні важливих термінів, встановленні причинно-наслідкових зв'язків і визначенні комунікативної мети висловлення. У когнітивному аспекті це сприяє розвитку операцій аналізу та узагальнення, тоді як

у комунікативному вимірі формує навички адекватного розуміння професійного іншомовного дискурсу.

Наступним рівнем методичної реалізації виступають продуктивно-орієнтовані завдання, які передбачають самостійне створення іншомовних висловлень у структурі заданої професійної ситуації. Зокрема, військовослужбовцям пропонується скласти короткий письмовий або усний наказ англійською мовою відповідно до змодельованих умов навчання. Пояснення до завдання передбачає дотримання лаконічності, чіткої послідовності дій і використання мовних засобів наказового характеру. Представлені завдання сприяють формуванню навичок мовленнєвого конструювання в умовах жорсткої регламентації комунікації, що є характерною для військової професійної діяльності.

Поряд із цим ефективним доповненням освітнього процесу є ситуативно-комунікативні завдання, інтегровані у форми групових вправ і тренувань. Наприклад, здобувачі освіти виконують рольові завдання, пов'язані з доповіддю про виконання місії або координацією дій у складі міжнародного підрозділу. Пояснення до таких завдань зосереджується на доборі адекватних мовних стратегій, урахуванні комунікативного статусу співрозмовників і дотриманні норм професійного етикету.

У системі забезпечення якості іншомовної підготовки у вищих військових навчальних закладах визначальними виступають комплексні напрями діяльності, що охоплюють організаційні та дидактико-методичні складові освітнього процесу. Зокрема, до пріоритетних напрямів належать упорядкування освітнього процесу, обґрунтований добір і цілеспрямована адаптація форм та методів навчання, системна навчально-виховна й методична діяльність, спрямована на вдосконалення освітнього процесу, у тому числі підвищення рівня методичної підготовленості викладацького складу, а також належне матеріально-технічне та інституційне забезпечення [4, с. 125].

У такій раціональності особливого значення набуває методична варіативність іншомовної підготовки, що забезпечує узгодження навчальних цілей із реальними комунікативними потребами військовослужбовців. Саме через поєднання організаційної чіткості та дидактичної гнучкості стає можливим цілеспрямований розвиток когнітивно-комунікативних механізмів, які активізують процес засвоєння іншомовного матеріалу в професійному контексті та сприяють перенесенню сформованих умінь у практику військової діяльності.

У цьому зв'язку доцільним є впровадження професійно орієнтованих навчальних завдань з англійської мови. Наприклад, аналітично-інтерпретаційні завдання можуть передбачати опрацювання короткого англомовного опису службової ситуації з подальшим поясненням логіки дій і комунікативної стратегії. Пояснення до такого завдання спрямоване на усвідомлення структурних особливостей професійного дискурсу, а також на формування здатності співвідносити мовні засоби з функціональними завданнями військової комунікації. Важливим кроком виступають продуктивно-моделювальні завдання, зорієнтовані на самостійне створення іншомовного висловлення. Зокрема, військовослужбовцям пропонується змоделювати усний або письмовий фрагмент комунікації з іноземними партнерами у форматі короткої доповіді чи інструкції. Пояснення до виконання такого завдання акцентує увагу на лаконічності викладу, точності термінології та дотриманні ієрархії комунікативних ролей.

Водночас доцільним є включення інтерактивно-ситуативних завдань, реалізованих у формі групових вправ або рольових сценаріїв, що відтворюють умови міжнародної військової співпраці. Наприклад, учасники навчання виконують завдання з координації дій під час спільної операції, аргументуючи свої рішення англійською мовою. Пояснення до таких завдань зосереджується на виборі адекватних мовленнєвих стратегій, урахуванні міжкультурного чинника та розвитку здатності до оперативного мовленнєвого реагування, що активізує інтеграцію когнітивних і комунікативних процесів.

Узагальнюючи зазначене, професійну іншомовну компетентність офіцера доцільно інтерпретувати як професійно значущу інтегративну властивість особистості військовослужбовця, яка забезпечує ефективне використання іноземної мови в практичній військовій діяльності, зокрема у безпосередній взаємодії з іноземними колегами, а також здатність повноцінно реалізовувати міжнародну діяльність у межах участі в міжнародних делегаціях, програмах військової освіти та миротворчих місіях [3, с. 121]. У структурі когнітивно-комунікативної парадигми така компетентність постає як результат цілісного поєднання організаційних умов, методично виважених завдань і особистісних чинників, що забезпечують стійку готовність військовослужбовця до професійного іншомовного спілкування.

У концептуальному полі професійної іншомовної освіти військовослужбовців особливої акту-

альності набуває трактування змісту іншомовної підготовки, що зумовлює її спрямування на безпосередні потреби військової служби. Зокрема, професійна іншомовна підготовка у вищих військових навчальних закладах має характеризуватися чітко вираженою професійною орієнтацією, що передбачає її органічний зв'язок із фаховими дисциплінами військового профілю; бути зорієнтованою на формування готовності майбутнього офіцера до активної пізнавальної діяльності; мати функціональний характер, відтворюючи зміст і структуру реальної військової діяльності; ґрунтуватися на базових засадах підготовки, які забезпечують засвоєння сучасних знань з основної спеціальності; реалізовувати інтегративний потенціал, спрямований на засвоєння професійної культури та розвиток майстерності міжнародної комунікації [2, с. 40].

Водночас така складність іншомовної підготовки актуалізує необхідність методичного наповнення освітнього процесу завданнями, що поєднують когнітивну активність і комунікативну практику. У цьому аспекті доцільним є використання аналітично-інтерпретаційних завдань, спрямованих на осмислення професійно маркованих англомовних висловлень. Наприклад, здобувачам освіти пропонується проаналізувати речення *"The officer is responsible for coordinating the unit's actions during the operation."* з подальшим поясненням функцій мовних засобів та професійної ролі суб'єкта дії. Пояснення до завдання полягає у виявленні важливих лексем, що позначають управлінські функції, та встановленні зв'язку між мовною формою і змістом військової діяльності.

Важливим етапом методичного забезпечення є конструктивно-продуктивні завдання, орієнтовані на формування вмінь самостійного іншомовного мовлення. Зокрема, військовослужбовцям пропонується скласти коротке усне повідомлення англійською мовою за зразком: *"The mission objectives have been achieved, and the unit is ready for further instructions."* Пояснення до виконання такого завдання передбачає дотримання раціональності викладу, точності термінології та логічної завершеності висловлення, що є характерними ознаками професійного військового дискурсу.

Поряд з тим, доцільно впроваджувати ситуативно-моделювальні завдання, які відтворюють умови реальної іншомовної взаємодії у військовому середовищі. Наприклад, у системі рольової ситуації міжнародної співпраці здобувачі освіти мають підготувати діалог англійською мовою, використовуючи конструкцію: *"We are prepared to cooperate with our international partners to ensure mission success."* Пояснення до цього завдання зосереджується на формуванні стратегічної компетентності, зокрема здатності добирати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації та статусу співрозмовників.

З огляду на викладене, компетентнісний підхід в організації іншомовної підготовки передбачає формування здатності військовослужбовця ефективно виконувати реальні завдання іншомовної комунікації, отримувати, передавати й аналізувати інформацію в умовах іншомовного професійного середовища. У цьому контексті іншомовна комунікативна компетентність постає як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на взаємодії лінгвістичної, соціокультурної, дискурсивної та стратегічної компетенцій і забезпечує досягнення позитивних результатів у професійній діяльності майбутнього офіцера [1, с. 27].

У ході підвищення результативності іншомовної підготовки курсантів немовних спеціальностей закладів вищої військової освіти доцільно акцентувати увагу на необхідності цілеспрямованої модернізації змісту й організації освітнього процесу. Зокрема, ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності істотно зростає за умови системного впровадження професійно зумовленої мотивації та послідовного поглиблення фахового компонента у змісті навчання іноземної мови. Наведене забезпечує усвідомлення курсантами практичної значущості іншомовного мовлення для майбутньої військової діяльності та сприяє активізації пізнавальних і комунікативних механізмів навчання [5, с. 58].

У цьому контексті важливою є організація самостійної роботи курсантів з іноземної мови, яка має виходити за рамки репродуктивного засвоєння мовного матеріалу. Самостійна діяльність повинна охоплювати формування навичок перекладу автентичної фахової літератури, цілеспрямоване розширення професійно орієнтованого лексичного запасу та системне вдосконалення граматичної компетентності. Водночас така робота покликана створювати умови для розвитку міжкультурної толерантності й готовності до вільного іншомовного спілкування у різних соціальних і професійних ситуаціях [5, с. 58].

З урахуванням викладених положень доцільно розглядати іншомовну підготовку військовослужбовців як цілісну систему, у структурі якої навчання виконує основоположну функцію, забезпечуючи взаємодію когнітивних і комунікативних механізмів фор-

мування професійно орієнтованої іншомовної компетентності. Саме через спеціально сконструйовані види діяльності відбувається поєднання мовного знання з професійним досвідом та службовими потребами курсантів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведений аналіз засвідчує, що формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності військовослужбовців доцільно розглядати як цілісний, нормативно зумовлений і методично керований процес, у якому інтегруються когнітивні та комунікативні механізми опрацювання іншомовної інформації. У зв'язку з цим іншомовна підготовка постає як важливий чинник забезпечення оперативної ефективності, взаємосумісності з міжнародними партнерами та готовності до виконання службово-бойових завдань. Аналіз підтверджує, що результативність цього процесу визначається узгодженням законодавчих вимог, організаційних умов військової освіти та когнітивно-комунікативної спрямованості навчальних завдань, які моделюють реальні професійні ситуації іншомовної взаємодії. При цьому системне використання аналітично-інтерпретаційних, продуктивно-моделювальних і ситуативно-комунікативних вправ забезпечує поєднання мовних знань із професійними смислами та сприяє перенесенню сформованих умінь у практику військової діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Величко О. Управлінські вимоги до змісту іншомовної компетентності військових фахівців у процесі їх підготовки. Військова освіта. 2016. № 2(34). С. 25–32.

2. Савка І. В., Нанівська Л. Л. Інтеграційний підхід до іншомовної професійної підготовки майбутніх офіцерів інженерних військ. Інноваційна педагогіка. 2022. Випуск 50. Том 2. С. 39–40.

3. Канова Л., Тарасенко С. Іншомовна компетентність як складова частина професіограми офіцера Збройних Сил України. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип 46, том 2. С. 121–126.

4. Мірненко В., Ноздрачов О., Семененко Л., Кострач В. Організація іншомовної підготовки військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах та основні фактори, що на неї впливають. Міжнародний науковий журнал «Military Science». 2024. № 2(4). С. 124–136.

5. Марушкевич А. Формування іншомовної комунікативної компетентності у курсантів закладів вищої військової освіти немовних спеціальностей. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка». 2025. № 2(20). С. 55–59.

6. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text

7. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021–2025 роки). URL: https://mod.gov.ua/diyalnist/normativno-pravova-baza/dorozhnia-karta-vdoskonalennia-movnoi-pidgotovki-u-zbroinikh-silakh-ukraini-na-2021-2025-roki

8. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти: Міноборони України; Наказ, Положення від 15.02.2024 № 120. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-24#Text

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025